

Žilinský kraj

Hrad Likava - Kráľovský strážny hrad, ktorý pred rokom 1341 vybudoval zvolenský župan Donč. Od konca 14. storočia ho užívali liptovskí župani, bol v držbe viacerých významných rodov, najmä Hunyadyovcov, Illésházyovcov a Thökölyovcov. Posledne menovaní hrad v druhej polovici 17. storočia prebudovali na prepychovú súkromnú rezidenciu. V rokoch 1431 – 1434 bol významnou husitskou pevnosťou, v 14. – 17. storočí prekonal niekoľko obliehaní. Po dobytí hradu cisárskym vojskom, v decembri 1670 sa stal majetkom uhorskej kráľovskej komory. V roku 1707 ho knieža František II. Rákoczi prikázal zbúrať. Počas svojej existencie bol sídlom rovnomeného hradného panstva, ktoré spravovalo mestecká a dediny dolného a veľkej časti stredného Liptova. Architektúra hradu patrí do obdobia neskej gotiky a renesancie, palácový komplex sa radí medzi najvyššie stavby svojho druhu na Slovensku.¹

Kaštieľ sv. Žofie v Ružomberku - Areál kaštieľa sa mal spomínať v rokoch 1397 a 1399 v listinách kráľa Žigmunda v rámci datovania. Bol centrom rušného spoločenského a politického života a prebývali v ňom významné osobnosti tých čias, ako bol napríklad kráľ Žigmund Luxemburský a poľský kráľ Ján Kazimír II. Vasa, sedmohradské kniežatá Žigmund Bátori a Gabriel Betlen, kňažná Katarína Brandenburská, množstvo generálov, vojvodcov a politikov. Odolal ťažkým dobám v husitských vojnách a protihabsburskom povstaní počas tridsaťročnej vojny. Prežil Tököliho i Rákociho povstania, revolučné roky 1848-49 i prvú a druhú svetovú vojnu a Slovenské národné povstanie, dokonca aj dlhé roky pobytu sovietskych vojsk v meste Ružomberok. Kaštieľ dnes existuje ako torzo prekryté priestormi obchodného domu.²

Liptovský hrad - Postavili ho na mieste niekdajšieho opevneného hradiska v polovici 13. storočia a už dokončený sa prvý raz spomína v roku 1262. Začiatkom 14. storočia bol v moci Matúša Čáka a po jeho smrti ním vládol pravdepodobne magister Donč. Roku 1397 sa ho násilím zmocnili moravský margróf Prokop a Ladislav Opolský. Kráľovské vojsko ho len s námahou vydobylo späť, pričom hrad značne poškodili, takže ho museli niekoľko rokov opravovať. Pri tejto príležitosti sa niekoľkokrát označuje ako Veľký hrad.³ Roku 1440 ho dostal do zálohy Ladislav Rikolfi, ktorému Ján Hunyady prikázal hrad zbúrať. Roku 1453 ho rod Pongrácovcov opäť obnovil.⁴

Kaštieľ v Pribyline - Je to nstaršie zachovalé zemianske sídlo na Liptove. Najstaršia časť pochádza z prvej tretiny 14. storočia. V prvej tretine 15. storočia bol prestavaný a rozšírený. Svoju dnešnú podobu získal po poslednej väčšej renesančnej prestavbe v druhej polovici 17. storočia. Kaštieľ bol rodovou kúriou zemianskej rodiny Parisa, jeho bratov a dedičov. Architektonické články s motívom havrana s prsteňom predpovedajú, že parížovský kaštieľ bol sídlom liptovského kniežata Jána Korvína - syna kráľa Mateja. Kaštieľ je súčasťou múzea liptovskej dediny. V kaštieli sú ukážky bývania a spôsobu života vyšších spoločenských vrstiev obyvateľstva Liptova v minulosti.⁵

¹ <http://www.liptovskemuzeum.sk/expozicie/hrad-likava/>

² <http://www.ruzomerskazofia.com/>

³ Porov. JANOTA, I. 1974 *Slovenské hrady*, BA : Tatran, 1974, s. 301.

⁴ <http://www.hrady.sk/liptovsky-hrad.php>

⁵ <http://www.slovenskehrady.sk/kastiel-priylina-parizovce>

Blatnický hrad - Vznikol v druhej polovici 13.storočia a prvú správu o ňom máme z roku 1300, keď bol jeho majiteľom Peter z Brezovice. Bol postavený na ochranu cesty zvanej magna via, vedúcej z Nitry na sever. Najtemnejšie obdobie znamenali roky 1450-1470, keď hrad ovládal Peter Komorowsky. V roku 1606 sa hradu zmocnili povstalci Štefana Bočkaja a neskôr vojská Gabriela Bethlena bez boja. Požiar v roku 1678 spôsobil poškodenie niekoľkých hradných budov a pravdepodobne ho spôsobili nájazdy kurucov pod vedením Imricha Thökölyho. V roku 1703 kurucké povstalecké vojská Františka Rákocziho bez problémov obsadili hrad, no po prehratej bitke pri Trenčíne, roku 1708 musel hrad opustiť. Neskôr hradu vládol rod Révayovcov.⁶

Banskobystrický kraj

Lupčianský hrad –Písomne sa spomína v roku 1250 a vznikol na mieste staršieho hradiska po vpáde Mongolov v roku 1241. Kvôli zemetraseniu bol v júni 1443 veľmi poškodený. Neskôr, v roku 1572 nový správca Pavol Rubigall zrealizoval jeho prestavbu. Po druhej svetovej vojne areál slúžil ako učilište, priestory charity, no aj pre potreby Socialistického zväzu mládeže. Hrad je aj napriek prebiehajúcim prácam stále prístupný pre verejnosť. Od roku 2002 má táto Národná kultúrna pamiatka nového majiteľa, akciovú spoločnosť Železiarne Podbrezová.⁷

Hrad Banská Bystrica – Hrad bol v období stredoveku umiestnený mimo stredoveký pôdorys mesta, no dnes sa nachádza priamo v centre. Neskoro- románska stavba, Kostol Nanebovzatia Panny Márie z 13.-teho storočia, je jeho najstaršou pôvodnou stavbou, ktorý má bohatú výzdobu, tiež a oltár sv. Barbory pravdepodobne od Majstra Pavla z Levoče. V 15. storočí okolo neho vyrástlo opevnenie, neskôr vysoké kamenné múry posilnené baštami a umelou vodnou priekopou. V 16. storočí si turecké nebezpečenstvo vynútilo ich spevnenie a doplnenie.⁸ V areáli hradu je viacero objektov, najmä tzv. Matejov dom a mestská radnica postavená okolo roku 1500 a prestavaná v roku 1546. V objektoch hradu sú dnes umiestnené kultúrne zariadenia, v budove radnice má sídlo Štátna galéria.⁹

Zvolenský zámok – Goticko – renesančný zámok, ktorý dal v 14.storočí postaviť Ľudovít I. V 16. storočí zmenil zámok svoju funkciu a jeho nový majiteľ Ján Thurzo ho prestaval na protitureckú obrannú pevnosť. Po ústupe Turkov význam hradu poklesol. V 18. storočí prešiel poslednou veľkou prestavbou v barokovom slohu. Z tohto obdobia sa nám zachoval drevený kazetový strop. V súčasnosti je zámok pod správou Slovenskej národnej galérie využívaný na výstavné účely a v lete sa na nádvorí koná divadelný festival, Zámocké hry zvolenské.¹⁰

Pustý hrad - Hrad mohol vzniknúť v 12. storočí a bol vyhľadávaným miestom pobytov panovníkov. Po mongolskom vpáde vzniklo na Pustom hrade veľké refúgiálne opevnenie. V 15. storočí vznikli na nádvorí terasy, kde si vybudovali prízemné obytné objekty jiskrové vojská. Zánik hradu je datovaný do polovice 15. storočia, do obdobia vojnových stretov

⁶ <http://www.hrady-zamky.org/blatnica/>

⁷ <http://www.hradlupca.sk/Sucasnost>

⁸ <http://slovakia.travel/mestsky-hrad-banska-bystrica>

⁹ <http://www.muzeum.sk/?obj=hrad&ix=hbb>

¹⁰ <http://slovakia.travel/zvolensky-zamok>

medzi Jánom Jiskrom z Brandýsa a Jánom Huňadym, ktorý hrad vypálil. Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre tu od roku 2009 realizuje archeologický výskum.¹¹

Hrad Modrý Kameň – Prvé písomné zmienky o hrade pochádzajú z 13. storočia. Majiteľom bola až do 19. storočia uhorská šľachtická rodina Balašovcov. Hrad však v podľahol útokom Turkov v 16. storočí, ktorí tu zotrvali vyše 20 rokov a pri ústupe ho vyhodili do vzduchu. V 18. storočí vdova po Gabrielovi Balašovi na zrúcaninách postavila barokový kaštieľ a k nemu pristavil apoštolský gróf Pavol Forgáč kaplnku sv. Anny. V 19. storočí sa majiteľom stal haličský gróf Forgáč, po ňom gróf Karolyi a jeho dcéra ho v roku 1923 predala štátu. V súčasnosti je kaštieľ sídlom Múzea bábkarských kultúr a hračiek SNM a verejnosti prístupný.¹²

Haličský zámok – Prvá písomná zmienka o hrade je z 30. 4. 1386. A zastáva dôležitú funkciu hlavne v období 40-60-tych rokov 15. storočia. V rokoch 1450-1451 sa stáva tvrdzou Jána Jiskru spolu so strategickými bodmi. V roku 1452 Ján Hunyady dobyl opevnený Halič, a bol počas jeho vlády zničený. V roku 1612 dal znovu vystavať Haličský zámok ako protitureckú pevnosť Žigmund II. Forgách. V 18. a 19. storočí sa zmietať v povstaniach, keď ho obchádzali thökölyovské aj rákocziovské vojská a v roku 1709 ho späť dobýjajú cisárske vojská.¹³ V súčasnosti je značne schátraný a prebiehajú rekonštrukcie.

Košický kraj

Zrúcaniny rožňavského hradu - Hrad postavili bratříci v 15. storočí, v čase, keď mali v rukách takmer celé Horné Uhorsko, a teda aj Gemer. Nestál však dlho, tak ako mnohé hrady, ktoré mali vo svojich rukách Jiskrove a bratřícke vojská, aj tento bol na rozkaz kráľa Mateja z roku 1471 zbúraný. Stál na mieste dnešného miestneho cintorína.¹⁴

Hrad Krásna Hôrka - Vlastnili ho tri významné rody: Mariášiovci, Bebekovci a Andrášiovci. Vznikol na ochranu stredovekej cesty, ktorá viedla cez banícke oblasti Slovenského rudohoria. Hrozba tureckého vpádu a boje o kráľovský trón prinútili Františka Bebeka 1546 vybudovať nové opevnenie podľa projektov talianskeho architekta. V roku 1642 získali Andrášiovci hrad donačnou listinou a postupne ho prebudovali na šľachtické reprezentačné sídlo. Začiatkom 17. storočia bol majiteľ Krásnej Hôrky Andrassy jediným zemepánom v Gemeri, ktorý sa v roku 1666 nezúčastnil Vesselényho sprisahania. Keď sa však v roku 1678 zmocnil hradu Thököly, prinútil Andrassyho pridať sa k povstalcom. Preto roku 1685 obliehalo Krásnu Hôrku cisárske vojsko, ale neúspešne. V 1903 gróf Dionýz Andrási zriadil v priestoroch hradu pietne múzeum grófký Františky Hablawcovej. V sobotu 10. marca 2012 popoludní na hrade vypukol požiar. Hrad je od roku 1961 národnou kultúrnou pamiatkou a v súčasnosti je verejnosti prístupný.¹⁵

Kaštieľ Betliar - Betliar, ako súčasť rozsiahleho brzotínskeho panstva v stredoveku vlastnili Bebekovci. V roku 1578 tam bol na prevelení Peter I. Andrassy, čím sa v Gemeri začalo takmer štyristoročná "vláda" jeho rodu a len niekoľko rokov 19. storočia bol v rukách rodu

¹¹ <http://www.pustyhrad.com/>

¹² <http://www.muzeum.sk/?obj=hrad&ix=hmk>

¹³ <http://www.halic.sk/pamiatky.html>

¹⁴ <http://www.slovenskehrady.sk/roznavsky-hrad>

¹⁵ <http://www.hradkrasnahorka.sk/>

Nádasdyovcov, kúpou od Imricha Andrásyho, ktorí ho zasa predali Pálffyovcom a Grovestinsovcom. Komplex areálu kaštieľa v Betliari bol v roku 1985 vyhlásený vládou Slovenskej republiky za národnú kultúrnu pamiatku ako vzácne kultúrno-historické dedičstvo niekoľkých storočí.¹⁶

Prešovský kraj

Zrúcanina hradu Brekov – Postavený bol v 13. storočí a patril do sústavy hradov na uhorsko - poľskej ceste. Bol v rukách Zápoľských, ktorí hrad rozšírili a ďalej zdokonaľovali jeho opevnenie. V polovici 16. storočia sa jeho majiteľ František Kendy pridal k šľachtickej opozícii proti kráľovi Ferdinandovi Habsburskému, a preto kráľovské vojsko po dobytí roku 1558 hrad zbúralo. Povstalecké vojská Juraja Rákócziho v roku 1644 hrad napadli a takmer celý zničili. No koncom 17. storočia zanikol z dôvodu protihabsburských stavovských povstaní V súčasnosti sú zachované len jeho zvyšky.¹⁷

Kežmarský hrad – Je jediným úplne zachovaným hradom na Spiši. Prvá písomná zmienka je z roku 1463. Staviteľmi a prvými majiteľmi hradu boli bratia Imrich a Štefan Zápoľský. V roku 1528 ich vystriedala rodina Lasky, v roku 1571 Ján Rueber a v rokoch 1579 – 1684 ho vlastnili štyri generácie rodiny Thököly. Posledným majiteľom hradu bol Ferdinand Rueber a v roku 1702 ho odkúpilo mesto Kežmarok.¹⁸

Lubovnianský hrad – Hrad dal postaviť uhorský kráľ Ondrej III na prelome 13. – 14. storočia. V 14. storočí bol vo vlastníctve rodu Drugethovcov.. V roku 1312 hrad obsadili vojská uhorského kráľa Karola Róberta. V roku 1412 uhorský kráľ Žigmund Luxemburský a poľský kráľ Vladislav II. Jagiello podpísali mierovú zmluvu a začal sa tzv. spišský záloh, ktorý zrušila Mária Terézia v 18. storočí. Prežil obliehania počas Tököliho povstania, keď ho od augusta do polovice novembra 1683 bezvýsledne obliehali kuruci. Druhý raz odolával v decembri 1703 vojskám Františka II. Rákociho V 17. Storočí prebiehala baroková prestavba hradu. Na hrade bol väzený najslávnejší väzeň hradu Móric Beňovský. V Roku 1966 bolo na hrade zriadené múzeum zásluhou Andreja Čepišáka.¹⁹

Plavečský hrad - Hrad bol postavený okolo roku 1294 ako pohraničná pevnosť. V roku 1366 ho kráľ Žigmund Luxemburský dal do držby Bebekovcom. V druhej polovici 15. storočia počas husitských bojov sa hradu zmocnili bratrci na čele s vodcom Petrom Aksamitom. Po vymretí rodu Paloczayovci, roku 1857 hrad pustne.²⁰

¹⁶ <http://betliar.eu/index.php?page=kastiel&lng=sk>

¹⁷ <http://www.hrady.sk/brekov.php>

¹⁸ <http://www.muzeum.sk/?obj=hrad&ix=mhkk>

¹⁹ <http://www.hradlubovna.sk/sk/historia-hradu/>

²⁰ <http://slovakia.travel/hrad-plavec>

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Bibliografia:

- JANOTA, Ľ. 1974, *Slovenské hrady*, BA: Tatran, 1974. 528 s. ISBN 61-546-74.

Internet:

- <http://www.liptovskemuzeum.sk/expozicie/hrad-likava/>
- <http://www.ruzomerskazofia.com/>
- <http://www.hrady.sk/liptovsky-hrad.php>
- <http://www.slovenskehrady.sk/kastiel-priylina-parizovce>
- <http://www.hrady-zamky.org/blatnica/>
- <http://www.hradlupca.sk/Sucasnost>
- <http://slovakia.travel/mestsky-hrad-banska-bystrica>
- <http://www.muzeum.sk/?obj=hrad&ix=hbb>
- <http://slovakia.travel/zvolensky-zamok>
- <http://www.pustyhrad.com/>
- <http://www.muzeum.sk/?obj=hrad&ix=hmk>
- <http://www.halic.sk/pamiatky.html>
- <http://www.slovenskehrady.sk/roznavsky-hrad>
- <http://www.hradkrasnahorka.sk/>
- <http://betliar.eu/index.php?page=kastiel&lng=sk>
- <http://www.hrady.sk/brekov.php>
- <http://www.muzeum.sk/?obj=hrad&ix=mhkk>
- <http://www.hradlubovna.sk/sk/historia-hradu/>
- <http://slovakia.travel/hrad-plavec>